

Εισήγηση του Προέδρου της Ολομέλειας των Προέδρων των Δικηγορικών Συλλόγων για τα Ιδιωτικά Πανεπιστήμια

Με δεδομένο ότι η υπεράσπιση του Συντάγματος αποτελεί καταστατικό σκοπό του δικηγορικού σώματος, αλλά και του νομικού κόσμου της χώρας, φρονώ ότι ως αφετηρία του προβληματισμού οφείλουμε να θέσουμε το Σύνταγμα. Διότι προτού αχθούμε στις άλλες διαστάσεις του ζητήματος, δικαιοπολιτικές, οικονομικές κλπ (που ασφαλώς υπάρχουν, και επί των οποίων καθένας μπορεί να έχει πολιτική άποψη, συγκλίνουσα ή αποκλίνουσα) πρέπει, σε ένα κράτος δικαίου, να έχουμε πρώτα αποσαφηνίσει τι επιτρέπει και τι απαγορεύει το Σύνταγμα.

Κάθε ερμηνευτική προσέγγιση κανόνων δικαίου ξεκινά με το γράμμα των εφαρμοστέων διατάξεων. Με την παρατήρηση αυτή κομίζω γλαύκα ες Αθήνας, καθώς αποτελεί κεκτημένο ακόμα και για τον πρωτοετή φοιτητή της νομικής, πλην όμως συχνά όσα θεωρούμε αυτονόητα αμφισβητούνται και γι' αυτό οφείλουμε να εμμένουμε σε αυτά.

Στην περίπτωση των φορέων παροχής ανώτατης εκπαίδευσης το γράμμα του Συντάγματος δεν αφήνει περιθώρια αμφιβολίας.

Διαβάζω τις τρεις κρίσιμες διατάξεις:

Άρθρο 16 παρ. 5 εδ. α': «Η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται **αποκλειστικά** από ιδρύματα που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου με πλήρη αυτοδιοίκηση».

Άρθρο 16 παρ. 6 εδ. α' «Οι καθηγητές των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων είναι **δημόσιοι λειτουργοί**».

Άρθρο 16 παρ. 8. εδ. β' «Η σύσταση ανώτατων σχολών από ιδιώτες **απαγορεύεται**».

Ποιες είναι οι κρίσιμες λέξεις εδώ; Το «**αποκλειστικά**» και το «**απαγορεύεται**».

Το Σύνταγμα λοιπόν είναι όσο πιο επιτακτικό και απόλυτο γίνεται για το κρίσιμο ζήτημα που μας απασχολεί. Υπήρξε ποτέ κανείς μέχρι σήμερα που να αμφισβητήσει την απαγόρευση ίδρυσης μη κρατικών πανεπιστημίων από το άρθρο 16; Όχι.

Το ζήτημα θεωρείτο μέχρι σήμερα λελυμένο και νομολογιακά και θεωρητικά, αλλά και πολιτικά. Και τούτο αποδεικνύεται ευχερώς:

α) Τι μας λέει η πάγια νομολογία του ΣτΕ; «Δεν είναι επιτρεπτό χρόνος σπουδών που έχει διανυθεί σε τμήμα ή παράρτημα ΑΕΙ της αλλοδαπής, το οποίο λειτουργεί στην Ελλάδα με μορφή ιδιωτικού φροντιστηρίου ή εργαστηρίου ελευθέρων σπουδών να αναγνωριστεί ως χρόνος διανυθείς σε ΑΕΙ της αλλοδαπής ομοταγές προς ελληνικό ΑΕΙ, διότι μια τέτοια αναγνώριση **θα ισοδυναμούσε με αναγνώριση σπουδών που πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα σε ιδιωτικό φορέα, ως σπουδών ανωτάτης εκπαίδευσης, και θα συνιστούσε καταστρατήγηση του Συντάγματος**» (ΣτΕ 1698/2013).

Ομοίως σε εντελώς πρόσφατη απόφαση, εξ αντιδιαστολής: «ούτε ο δημόσιος χαρακτήρας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και το κύρος του δημόσιου πανεπιστημίου προσβάλλονται δεδομένου ότι δεν τίθεται ζήτημα αναγνώρισης ισοτιμίας τίτλων σπουδών ανώτατης εκπαίδευσης που έχουν χορηγηθεί από ιδιωτικούς φορείς...» (ΣτΕ 992/2023).

β) Τι μας λέει η θεωρία; Ανατρέχοντας σε μία από τις πλέον δημοφιλείς κατ' άρθρο Ερμηνείες του Συντάγματος από τις περίπου 35 σελίδες που αφιερώνονται στην ερμηνεία του άρθρου 16 βρίσκουμε μόνο μία φράση για το θέμα που λέει το εξής: «*Η ίδρυση ιδιωτικών ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων απαγορεύεται ρητώς από το Σύνταγμα*» (Σπυροπούλου - Κοντιάδη - Ανθόπουλου - Γεραπετρίτη, *Σύνταγμα κατ' άρθρο Ερμηνεία*, Εκδόσεις Σάκκουλα 2017, 392). Γιατί η θεωρία δεν λέει τίποτα άλλο επί του θέματος; Γιατί προδήλως δεν υφίσταται επιστημονικός αντίλογος.

γ) Η συναίνεση όμως σχετικά με το αληθές περιεχόμενο του Συντάγματος ήταν και πολιτική. Τούτο αποδεικνύεται από το γεγονός ότι σε όλες τις συνταγματικές αναθεωρήσεις, ιδίως σε εκείνες του 2001, του 2008 και του 2019, το ζήτημα ετίθετο μέχρι σήμερα, πλην όμως ουδέποτε μεταβλήθηκε το συνταγματικό κείμενο κατά τον τρόπο που προδιαγράφει κατά την αναθεωρητική διαδικασία του άρθρου 110 του συντάγματος. Σε αυτή την αναθεωρητική συζήτηση διατυπώθηκαν πολλά επιχειρήματα υπέρ και κατά της αναθεώρησης του άρθρου 16 και της λειτουργίας ιδιωτικών πανεπιστημίων. Όλα όμως αφορούσαν όμως την αναθεώρηση, όχι την ερμηνεία του άρθρου 16.

Με το νομοσχέδιο του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού που επιγράφεται «Ενίσχυση του Δημόσιου Πανεπιστημίου–Πλαίσιο λειτουργίας μη κερδοσκοπικών παραρτημάτων ξένων πανεπιστημίων» και έχει τεθεί σε δημόσια διαβούλευση η Κυβέρνηση επιχειρεί μεταξύ άλλων να καθιερώσει έναν νέο θεσμό στην Ανώτατη Εκπαίδευση, τα Νομικά Πρόσωπα Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης (ΝΠΠΕ), τα οποία θα είναι μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, δεν θα είναι ΝΠΔΔ, αλλά δεν ορίζεται ρητά κι αν είναι ΝΠΙΔ. Δεδομένου ότι η έννομη τάξη δεν γνωρίζει, ακόμα και για *sui generis* νομικά πρόσωπα, όπως π.χ. τα Εκκλησιαστικά νομικά πρόσωπα ή τα δημόσια νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, μία άλλη κατηγορία νομικών προσώπων από αυτά του Δημοσίου ή του Ιδιωτικού Δικαίου, ανεξαρτήτως της ονομασίας τους και των ιδιαιτεροτήτων τους, θα πρέπει να θεωρηθεί ότι τα ΝΠΠΕ θα αποτελούν *sui generis* ΝΠΙΔ και η λειτουργία τους θα διέπεται καταρχήν από το Ιδιωτικό Δίκαιο (π.χ. σχέσεις εργασίας, μισθώσεως, αδικοπρακτική ευθύνη κ.α.), υποκείμενα όμως σε περιορισμούς Δημοσίου Δικαίου. Ως μη κερδοσκοπικά προσιδιάζουν περισσότερο στο νομικό μόρφωμα των σωματείων, δεν θα είναι όμως σωματεία κλασικής μορφής υπό την έννοια του ΑΚ και η λειτουργία τους θα διέπεται πρωτίστως από τον νόμο που τα καθιερώνει (άρθρα 127-155 του σ/ν). Συνεπώς οι νέες αυτές διατάξεις όπως προτείνονται είναι προδήλως ασύμβατες με την απόλυτη συνταγματική απαγόρευση για την οποία έγινε εκτενώς λόγος.

Το ζήτημα όμως τίθεται πλέον, υποτίθεται, επί νέας βάσεως, και αυτή είναι η σύμφωνη με το ενωσιακό δίκαιο ερμηνεία του Συντάγματος, ιδίως υπό το φως της πρόσφατης απόφασης του ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως) της 6ης Οκτωβρίου 2020 στην υπόθεση C- 66/18, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ουγγαρίας. Τι λέει η νέα αυτή ερμηνευτική πρόταση; Ότι η γενική απαγόρευση ίδρυσης μη κρατικών ΑΕΙ που εισάγει το άρθρο 16 του ελληνικού Συντάγματος (χωρίς να διακρίνει μεταξύ ημεδαπών και αλλοδαπών φυσικών ή νομικών προσώπων) συνιστά σοβαρό περιορισμό της ελευθερίας εγκατάστασης και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, όπως αυτές κατοχυρώνονται στα άρθρα 49 επ. της Συνθήκης για τη λειτουργία της ΕΕ (ΣΛΕΕ) ενώ, δευτερευόντως, παραβιάζει την ελευθερία ίδρυσης εκπαιδευτικών ιδρυμάτων (άρθρο 14 παρ. 3 του ΧΘΔ), την επιχειρηματική ελευθερία (άρθρο 16 του ΧΘΔ) και την ακαδημαϊκή ελευθερία (άρθρο 13 εδάφιο β' του ΧΘΔ). Είναι άραγε

πειστικός ο αντίλογος αυτός; Επιτρέψτε μου να έχω σοβαρές αμφιβολίες για τους κάτωθι λόγους:

α) Η μεθοδολογία του δικαίου δεν επιτρέπει μία σύμφωνη με το ενωσιακό δίκαιο ερμηνεία **contra legem**. Δηλαδή αντίθετα προς το γράμμα του ερμηνευόμενου κανόνα δικαίου, διορθώνοντας, δηλ. αλλάζοντας το σαφές γράμμα της διάταξης. Με άλλες λέξεις το γράμμα της διάταξης και το εν δυνάμει γραμματικό της περιεχόμενο είναι το απώτατο όριο μιας σύμφωνης με το ενωσιακό δίκαιο ερμηνείας. Σύμφωνη με το ενωσιακό δίκαιο ερμηνεία συνταγματικής διάταξης που αλλοιώνει το περιεχόμενο της, πολύ απλά δεν είναι «ερμηνεία», αλλά καταστρατήγηση της διάταξης. Τούτο μάλιστα αναφέρεται σε μια μόλις -κομβικής σημασίας όμως- υποσημείωση στην περίφημη γνωμοδότηση (Σκουρή – Βενιζέλου), όπου διατυπώθηκε η καινοφανής και σχολιαζόμενη άποψη (σελ. 74, υποσημ. 134).

β) Σύμφωνα με το άρθρο 6(ε) ΣΛΕΕ: *«Η Ένωση έχει αρμοδιότητα να αναλαμβάνει δράσεις για να υποστηρίξει, να συντονίζει ή να συμπληρώνει τη δράση των κρατών μελών. Οι εν λόγω τομείς δράσης είναι, στην ευρωπαϊκή τους διάσταση: ... ε) Η παιδεία...»*. Η παιδεία, συμπεριλαμβανομένης βέβαια της ανώτατης, εντάσσεται στις λεγόμενες «συμπληρωματικές / συντονιστικές» αρμοδιότητες της Ένωσης κατά το άρθρο 6(ε) ΣΛΕΕ, όπου κατά το άρθρο 2(5) ΣΛΕΕ όχι μόνο δεν προβλέπεται, αλλά απαγορεύεται η άμεση ή έμμεση εναρμόνιση.

Περαιτέρω, Σύμφωνα με την διάταξη του άρθρου 165 παρ. 1 ΣΛΕΕ η Ένωση πρέπει να σέβεται *«πλήρως την αρμοδιότητα των κρατών μελών για το περιεχόμενο της διδασκαλίας και την οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς και την πολιτιστική και γλωσσική τους πολυμορφία»*.

Δεν υφίστανται, κατά τούτο, ούτε θα μπορούσαν να υφίστανται, κανόνες του ενωσιακού δικαίου που να αφορούν την οργάνωση της ακαδημαϊκής εκπαίδευσης εν γένει, ή ειδικότερα της ανώτατης, αλλά τουναντίον ο τομέας της παιδείας εντάσσεται στον σκληρό πυρήνα των κρατικών αρμοδιοτήτων με παντελή έλλειψη διαφαινόμενης πρόθεσης να μεταφερθεί, έστω και εν μέρει, στην Ένωση

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αρμοδιότητα μόνο στο πεδίο της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (συμπεριλαμβανομένης της αναγνώρισης

επαγγελματικών προσόντων). Το ενωσιακό δίκαιο (Οδηγία 2005/36) υποχρεώνει την Ελλάδα να αναγνωρίσει επαγγελματικά την εκπαίδευση που παρέχεται μέσω κολλεγίων από πανεπιστήμια του εξωτερικού. Αυτό ισχύει και εφαρμόζεται, χωρίς να απαιτείται η αναγνώριση της δυνατότητας λειτουργίας ιδιωτικών πανεπιστημίων. Για τους δικηγόρους π.χ. περιέχει ειδικές διατάξεις ο Κώδικας Δικηγόρων στα άρθρα 15 & 16, ενώ σε άλλους κλάδους ήδη λειτουργεί στο Υπουργείο Παιδείας το ΑΤΕΕΝ το οποίο εκδίδει πράξεις επαγγελματικής αναγνώρισης τίτλων άλλων κρατών μελών, ακόμα και όταν τμήμα των σπουδών έχει διανυθεί στην ημεδαπή.

Επί του θέματος το Δικαστήριο της ΕΕ έχει επισημάνει, ήδη από το 2007, ότι η οδηγία δεν αφορά την αναγνώριση ακαδημαϊκών τίτλων σπουδών, αλλά μόνον τα επαγγελματικά προσόντα, που απονέμονται στο κράτος προέλευσης, κάτι που σημαίνει ότι το άρθρο 16 του Ελληνικού Συντάγματος *«δεν μπορεί να τύχει εφαρμογής προκειμένου περί σπουδών παρεχομένων βάσει συμφωνιών δικαιοχρήσεως, εφόσον αυτές δεν εντάσσονται στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα»*.

Το Συμβούλιο της Επικρατείας, έχει κρίνει συναφώς ότι τα ζητήματα της ακαδημαϊκής αναγνώρισης δεν εμπίπτουν στις διατάξεις της ΣΛΕΕ, αλλά *«ανάγονται στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ελληνικής Δημοκρατίας»*, σαφώς διακρίνεται *«το ζήτημα της επαγγελματικής αναγνώρισης τέτοιων τίτλων σπουδών από το ζήτημα της ακαδημαϊκής αναγνώρισης αυτών»* (ΣτΕ 3101/2017, 2253/2019).

γ) Στο άρθρο 207 ΣΛΕΕ περί Κοινής Εμπορικής Πολιτικής γίνεται πράγματι ρητή αναφορά στην αρμοδιότητα του Συμβουλίου να αποφασίζει ομόφωνα *«στον τομέα του εμπορίου κοινωνικών, εκπαιδευτικών και υγειονομικών υπηρεσιών, όταν υπάρχει κίνδυνος οι συμφωνίες αυτές να επιφέρουν σοβαρή διατάραξη της οργάνωσης των υπηρεσιών αυτών σε εθνικό επίπεδο και να θιγούν οι ευθύνες των κρατών μελών όσον αφορά την παροχή τους.»* Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου της ΕΕ, η Γενική Συμφωνία για τις συναλλαγές στον τομέα των υπηρεσιών (GATS) αποτελεί τμήμα του Δικαίου της ΕΕ, δεσμευτικό για τα όργανα της ΕΕ και των κρατών μελών. Ως εκ τούτου, μολοντί από το άρθρο 6, στοιχείο ε', ΣΛΕΕ προκύπτει ότι τα κράτη μέλη έχουν ευρεία αρμοδιότητα στον τομέα της εκπαίδευσης, οι δεσμεύσεις οι οποίες αναλαμβάνονται στο πλαίσιο της GATS, περιλαμβανομένων των σχετικών με την ελευθέρωση της

εμπορίας των υπηρεσιών ιδιωτικής εκπαίδευσης, εμπίπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ένωσης. Επίκληση λόγων που συνέχονται προς την εξασφάλιση της ποιότητας των σπουδών, της διατήρησης της δημόσιας τάξης και την πρόληψη απατηλών πρακτικών, πρέπει να τεκμηριώνονται πλήρως, ιδίως υπό το πρίσμα του κανόνα της εθνικής μεταχείρισης, εκτός και εάν τα κράτη επιφυλάχτηκαν, όπως έπραξε η Ελλάδα, δηλώνοντας, όσον αφορά τους «Περιορισμούς στην Πρόσβαση στην Αγορά», τα εξής: «EL: *Unbound for education institutions granting recognized State diplomas*», δηλ. η Ελλάδα επιφυλάχθηκε σε ό,τι αφορά τους εκπαιδευτικούς θεσμούς που παρέχουν αναγνωρισμένα από το κράτος πτυχία.

δ) Το νομοσχέδιο παρουσιάζει ένα μεγάλο και εγγενές πρόβλημα σε σχέση με το Ενωσιακό Δίκαιο, το οποίο δεν μπορεί να καλύψει την όποια αντίθεση προς το άρθρο 16 παρ. 5 και 8 Σ. Προβλέπει την εγκατάσταση και λειτουργία, όπως προαναφέρθηκε, μη κερδοσκοπικών ΝΠΠΕ. Αυτό δεν είναι βέβαια αντίθετο προς το Ενωσιακό Δίκαιο, το τελευταίο όμως δεν μπορεί να παράσχει την προστατευτική του ομπρέλα της Εσωτερικής Αγοράς και του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (ΧΘΔΕΕ) έναντι των αντιθέσεων προς το Σύνταγμα, καθότι οι θεμελιώδεις ελευθερίες της εγκατάστασης και παροχής υπηρεσιών αφορούν την οικονομική-κερδοσκοπική δραστηριότητα των προσώπων (φυσικών και νομικών), ενώ και ο ΧΘΔΕΕ μπορεί να εφαρμοστεί κατά το άρθρο 51 ΧΘΔΕΕ μόνο όταν το επίδικο μέτρο εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Ενωσιακού Δικαίου.

Όπως όμως ήδη επισημάναμε (και συνοψίζω εδώ τα πορίσματα της σχετικής προβληματικής με βάση το ενωσιακό δίκαιο):

α. Η οργάνωση της ανώτατης εκπαίδευσης, στην οποία εμπίπτει και το ζήτημα της ίδρυσης μη κρατικών πανεπιστημίων, εμπίπτει στις κρατικές αρμοδιότητες. Η αρχή των δοτών αρμοδιοτήτων είναι θεμελιώδης και δεν επιτρέπεται η καταστρατήγησή της.

β. Η άσκηση της εν λόγω αρμοδιότητας από τα κράτη μέλη υπόκειται στην τήρηση θεμελιωδών ενωσιακών αρχών, όπως η αρχή απαγόρευσης των διακρίσεων, η αρχή της αναλογικότητας και η αποτελεσματική προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, χωρίς όμως να μπορεί να εξουδετερώνεται και να καθίσταται άνευ νοήματος η κατανομή αρμοδιοτήτων.

γ. Δεν υφίστανται ενωσιακοί κανόνες πρωτογενούς ή παραγώγου δικαίου, ή διεθνών συμφωνιών συναφθεισών από την Ένωση, που να ρυθμίζουν την οργάνωση της ανώτατης εκπαίδευσης στα κράτη μέλη, απονέμοντας μάλιστα δικαιώματα σε ιδιώτες, σύμφωνα με τους οποίους να υπάρξει ερμηνεία των αντίστοιχων εθνικών κανόνων.

δ. Αυτό που επιβάλλουν τόσο οι διατάξεις του ενωσιακού δικαίου, όσο και διεθνείς συμφωνίες όπως η GATS, είναι εάν επιτρέψει ένα κράτος μέλος τη λειτουργία μη κρατικών πανεπιστημίων να μην προβαίνει σε άμεσες ή έμμεσες, εν τοις πράγμασι, διακρίσεις με βάση την ιθαγένεια, την έδρα, τις αντιλήψεις, κλπ., όπως έπραξε για παράδειγμα η Ουγγαρία.

ε. Κατά συνέπεια, δεν χωρεί σύμφωνη ερμηνεία του άρθρου 16 Συντ. με ενωσιακούς κανόνες ή αρχές που να ρυθμίζουν τα εν λόγω ζητήματα, διότι, αφενός τέτοιοι κανόνες δεν υφίστανται, και αφετέρου η οργάνωση της ανώτατης εκπαίδευσης όπως ορίζεται στο άρθρο 16 Συντ. δεν προσκρούει στις θεμελιώδεις εκείνες αρχές του ενωσιακού δικαίου, που διέπουν την άσκηση ακόμη και των παρακρατηθεισών από τα κράτη μέλη αρμοδιοτήτων.

στ. Σε κάθε περίπτωση, εάν ετίθετο ζήτημα παραβίασης του ενωσιακού δικαίου, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα είχε ήδη εκκινήσει διαδικασία επί παραβάσει κατά της χώρας μας. Κάτι τέτοιο όμως δεν συνέβη ποτέ, γεγονός που επιρρωνύει τη θέση ότι ούτε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θεωρεί ότι τίθεται ζήτημα ενωσιακού δικαίου εν προκειμένω.

ζ. Τα πράγματα όμως είναι ακόμη χειρότερα, καθ' όσον οι εισαγόμενες διατάξεις, παρότι εισάγονται δήθεν κατ' επίκληση του δικαίου της Ένωσης, εν τέλει παραβιάζουν το ενωσιακό δίκαιο. Εξηγούμαι: Δεν είναι σύμφωνη με το Δίκαιο της ΕΕ, η πρόβλεψη για μη κερδοσκοπικά νομικά πρόσωπα πανεπιστημιακής εκπαίδευσης: κατ' αρχάς είναι λογικά οξύμωρο να επικαλείται κανείς τις θεμελιώδεις οικονομικές ελευθερίες – όπως η ελευθερία εγκατάστασης – για να δικαιολογήσει μια ρύθμιση, αλλά παράλληλα να αποκλείει το βασικό χαρακτηριστικό – και κίνητρο – της οικονομικής δραστηριότητας: το κέρδος. Εν συνεχεία, νομικά ο όρος αυτός συνιστά περιορισμό στο δικαίωμα εγκατάστασης των αλλοδαπών κερδοσκοπικών εκπαιδευτηρίων, καθώς είτε θα πρέπει να απόσχουν της εγκατάστασης είτε θα πρέπει να αναθεωρήσουν δραστικά το επιχειρηματικό τους μοντέλο. Η απαίτηση μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα είχε γίνει

δεκτή από το ΔΕΕ στην υπόθεση *Sodemare* του 1997, σχετικά με την εγκατάσταση οίκων ευγηρίας στην Ιταλία. Ωστόσο, σήμερα το εφαρμοστέο Ενωσιακό δίκαιο προκύπτει από την απόφαση *Επιτροπή/Ιταλίας, ασφαλιστικές εταιρίες 2009*: η απαίτηση περί «μη κερδοσκοπικού» συνιστά περιορισμό στην πρόσβαση στην ελληνική αγορά (market access) των αλλοδαπών εκπαιδευτηρίων. Για να είναι αποδεκτή, σύμφωνα και με τη νομολογία *Gebhard*, οφείλει να δικαιολογείται από επιτακτικό λόγο δημοσίου συμφέροντος (όπως λ.χ. η ποιότητα της παρεχόμενης παιδείας, ή η ακαδημαϊκή ελευθερία), να είναι απαραίτητη και να είναι αναλογική προς τον επιδιωκόμενο στόχο.

Επιπρόσθετα, σχετικά με τον έλεγχο, την πιστοποίηση και την περιοδική αξιολόγηση από την Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης - ΕΘΑΑΕ, πρέπει να επισημανθεί ότι απαγορεύονται βάσει της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης και των κανόνων της χώρας προέλευσης, στην οποία βασίζεται η εσωτερική αγορά, ιδίως μετά την απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση *Cassis de Dijon*, 1974. Τόσο βάσει των γενικών αρχών και του πρωτογενούς δικαίου, όσο και βάσει της οδηγίας για τις υπηρεσίες 123/2006-η οποία εφαρμόζεται στην εκπαίδευση – το Κράτος Μέλος υποδοχής δε μπορεί να επιβάλλει όρους και ελέγχους οι οποίοι πληρούνται ήδη στο ΚΜ προέλευσης.

Ομοίως, εξ επόψεως ενωσιακού δικαίου απαγορεύονται και άλλοι περιορισμοί, που τίθενται στο ν/σ [ι) γενικές προϋποθέσεις: τουλάχιστον 3 σχολές, 30 καθηγητές, 80% διδακτορικά κτλ, ιι) εισαγωγή μέσω Πανελλαδικών και ΕΒΕ, ιιι) υψηλότερες και μη αναλογικές εγγυητικές επιστολές & υψηλότερο παράβολο και ιiv) αποκλεισμός μελών ΔΕΠ από τα ΝΠΠΕ], εκτός αν δικαιολογούνται από επιτακτικό λόγο, είναι απαραίτητοι και αναλογικοί (νομολογία *Gebhard*).

Τούτων έπεται ότι ο Έλληνας νομοθέτης παραβιάζει το Ενωσιακό δίκαιο, με δύο τρόπους: ι) δημιουργεί στρεβλώσεις στην εσωτερική αγορά υπηρεσιών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, δημιουργώντας εγκατάσταση δύο ταχυτήτων: αυτή που σέβεται την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης και των ελέγχων του κράτους προέλευσης αλλά δίνει μόνον επαγγελματική ισοδυναμία, και αυτήν η οποία οδηγεί σε αυτόματη ακαδημαϊκή αναγνώριση, παραβιάζοντας πολλαπλά τις αρχές της εσωτερικής αγοράς., ιι) ευνοεί τους παρόχους εκπαιδευτικών υπηρεσιών που είναι πρόθυμοι να δεχθούν τους όρους, ελέγχους και πιστοποιήσεις που παραβιάζουν το Ενωσιακό δίκαιο. (βλ. σχετικά

Υπόμνημα της Ένωσης Επιστημόνων Ευρωπαϊκών Σπουδών, σε συνέχεια της επιστημονικής εκδήλωσης που έγινε στο ΔΣΑ, 15.-2.2024)

Το συμπέρασμα στο οποίο αγόμεθα κατόπιν των παραπάνω είναι ότι δυστυχώς, αντί της δόκιμης και επιβεβλημένης οδού της συνταγματικής αναθεώρησης, επιλέχθηκε η άμεση νομοθέτηση κατά παράβαση του Συντάγματος, αλλά εν τέλει και του δικαίου της ΕΕ.

Τα κίνητρα της σπουδής αυτής, μπορούν όλοι να τα αντιληφθούν, αλλά δεν είναι αντικείμενο της παρούσας ημερίδας.

Ένα είναι βέβαιο: ότι γίνεται ένα ακόμα βήμα που τείνει αποδόμηση του Συντάγματος, ως φέροντος στοιχείου του κράτους δικαίου. Και δυστυχώς, δεν είναι μεμονωμένο: αντισυνταγματικές παρακολουθήσεις, παρέμβαση στο έργο των Ανεξάρτητων Αρχών, αντισυνταγματική μεταβολή της σύνθεσής τους, απειλές της ελευθερίας του τύπου κοκ. συνθέτουν όλα μια αλγεινή εικόνα για τη χώρα.

Όμως μας έχουν διδάξει μεγάλοι δάσκαλοι του δημοσίου δικαίου, όπως ο Αριστόβουλος Μάνεσης, η σημασία της υπεράσπισης του Συντάγματος, υπερβαίνει κατά πολύ το εκάστοτε πολιτικό διακύβευμα· είναι σύμφυτη με τη δημοκρατία και το κράτος δικαίου. Και γι' αυτό, ως δικηγορικό σώμα, θα συνεχίσουμε να θέτουμε μετ' επιτάσεως τα ζητήματα αυτά στη δημόσια σφαίρα και να υπερασπιζόμαστε το συνταγματικό κεκτημένο με κάθε κόστος.